یادداشت

شرط ازدواج از جنس مودت و محبت

حجت‌الاسلام‌والمسلمین هادی الیاسی
کارشناس و خطیب مذهبی

آموزه‌های اسلام در موضوع ازدواج مسیر بندگی و آرامش را می‌پیماید. ازدواج و تشکیل خانواده باید چنین ثمره و مقصدی داشته باشد. برای رسیدن به این آرامش باید قواعد الهی را در نظر بگیریم اما ما معمولا معیارهای ازدواج را براساس سلایق و علایق خود می‌چینیم و بعد می‌بینیم به آرامش نمی‌رسیم، درحالی‌که قرآن می‌فرماید: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً»؛ یعنی اگر طبق قواعد و فرمول الهی پیش برویم، به مقصد آرامش و رحمت می‌رسیم؛ مثل مهندسی که بر اساس قواعد نظام مهندسی، ساختمان را ضدزلزله و ایمن می‌سازد.

ملاک اصلی ازدواج

اسلام در نخستین معیار برای انتخاب همسر، ایمان یعنی پایبندی طرفین به حدود الهی را مورد تأکید قرار داده است، در حالی که امروز معیارها، مادی و دنیایی و مصداق تفاخر و تکاثر شده‌اند؛ وقتی این قواعد را بر ازدواج بار و تحمیل کنیم و قواعد دینی و الهی را کنار بزنیم، به مقصد و دستاورد آرامش نخواهیم رسید. حضرت زهرا(س) به‌عنوان دختر پیامبر(ص) خواستگاران متعدد داشتند؛ چهره‌هایی از بزرگان و اغنیای عرب که حضرت همه را رد کردند و وقتی حضرت امیرمؤمنان(ع) به خواستگاری ایشان رفتند و رسول خدا(ص) نظرشان را جویا شدند، فرمودند: «اگر خدا و پیامبر(ص) راضی هستند، من نیز راضی‌ام»؛ این یعنی ملاک ازدواج باید رضای خدا و ایمان و تقوا باشد تا رهاوردی آن چنان بر جای بگذارد. این چنین بود که پس از شهادت حضرت زهرا(س)، امیرمؤمنان(ع) فرمودند: «فاطمه هرگز کاری نکرد که من خشمگین شوم و من هم کاری نکردم که او را خشمگین کنم و بیازارم». چنین ملاک‌هایی، مودت و رحمت را در ازدواج ایجاد می‌کند.

ازدواج آسان یعنی چه؟

ازدواج آسان به این معنا نیست که چشم‌بسته تصمیم بگیریم. هیچ جای دین به ما این‌گونه سفارش نشده است، حتی درباره پذیرش دین هم چنین سفارشی نیست؛ پیامبر(ص) وقتی مکه را فتح کردند، شخصی نزد حضرت رسید و برای پذیرش اسلام، زمانی برای تأمل خواست و حضرت به وی زمان دادند؛ در ازدواج هم این تأمل و تفکر لازم است. ازدواج آسان یعنی کم کردن از هزینه‌ها و ظواهر و توجه به باطن و حقیقت این پیوند؛ اینکه در این شرایط اقتصادی هزینه‌های محل زندگی، مجلس عروسی و خرج جانبی را کاهش بدهیم. ازدواج آسان یعنی این، نه چشم بستن و تسامح در عیوب و نقص‌ها و مشکلاتی که در ارتباط وجود دارد. اتفاقا اسلام در وجود معیارها و ملاک‌های الهی مثل ایمان، تقوا، ولایت‌پذیری، زهد و ساده‌زیستی در ازدواج، سخت‌گیر است.

شرط خوشبختی زیر یک سقف

خداوند علاقه و محبت را ضمانت بقا و دوام ازدواج قرار داده است، لذا اگر دو نفر زیر یک سقف با همه امکانات رفاهی و آسایشی قرار بگیرند اما بینشان مودت و محبت و عشق حاکم نباشد، سرانجامی نخواهند داشت اما مودت و محبت الهی، حیات ازدواج را تضمین می‌کند. ازدواج اگر طبق قواعد الهی پیش برود، محبت و رحمت را بین قلوب زوجین قرار می‌دهد و رحمت الهی را همچون باران نازل می‌کند. باید توجه کرد رشته‌ای که زندگی زوجین را محکم نگاه می‌دارد، محبت از جنس الهی است نه دنیایی؛ یعنی محبت بر اثر زیبایی و پول و مقام، انسان را زود خسته و دل‌زده می‌کند اما محبت الهی نه‌تنها کم نمی‌شود، بلکه روزبه‌روز فزونی می‌یابد؛ چنان‌که امیرالمؤمنین(ع) سال‌ها پس از شهادت حضرت زهرا(س)، از ایشان به نیکی و محبت یاد می‌کردند یا پیامبر(ص) به نیت حضرت خدیجه(س) گوشت قربانی توزیع می‌کردند و می‌فرمودند: «مثل خدیجه(س) برای من نیست». این‌ها جلوه‌های مودت و رحمت است.

بسیاری از مشکلات ما به دلیل پایبند نبودن به تعهد است و ازدواج نوعی تعهد است. جوانی که متعهد به کسب درآمد و تلاش برای خانواده می‌شود، مسلما در فضای عمومی و اجتماعی هم این تعهد را رعایت می‌کند. خانه و خانواده نوعی از شیرازه جامعه هستند، اگر این جامعه و کانون کوچک پا نگیرد، تعهد و پایبندی هم از جامعه رخت برمی‌بندد. تشکیل خانواده و ازدواج، جوانان را متعهد می‌کند و بسیاری از مشکلات و فسادها در پرتو این تعهد از بین می‌رود. اسلام با توجه به نیازهای انسان، ازدواج را در مسیر او قرار داده است تا در این بستر رشد کند و به فضایلی همچون تعهد و سلامت آراسته شود؛ البته باید زمینه‌های خانوادگی و اجتماعی ازدواج فراهم شود؛ به‌ویژه مسئولان موانع را برطرف کنند تا با تسهیل امر معیشت، جوانان به ازدوج روی بیاورند.

بردار و بخوان

احکام گناهان مورد ابتلا

«معصیت» و نافرمانی از اوامر الهی در روایات معصومین(ع)، «گناه» نامیده شده است. گناه آفت ایمان و تقواست و آثار آن بر همه وجوه انسان بر جای می‌ماند، اثر وضعی آن رفته‌رفته در دل و جان و قلوب و افکار، ظاهر و موجب تیرگی قلب می‌شود و باعث می‌شود گناهکار و عصیانگر به‌نوعی به سوی مسخ‌شدگی کشیده شود و از قالب آنچه انسان را لایق بندگی خداوند می‌کند، خارج شود. پس افراد مسلمان باید در حد ممکن از مکروهات و امور شبهه‌ناک دوری کنند تا به‌راحتی بتوانند از محرمات و گناهان کبیره نیز پرهیز کنند. کتابی که امروز به شما معرفی می‌کنیم، در مورد گناهان بی‌شماری است که فرد کوچک و بزرگ می‌تواند درگیر آن‌ها شود؛ گناهانی که ممکن است حتی آن‌ها را نشناسیم و ندانیم از نظر فقهی و شرعی چه حکمی بر آن‌ها مترتب است.

کتاب «احکام گناهان مورد ابتلا»، مطابق با فتوای مراجع عظام تقلید، حضرات آیات خامنه‌ای، سیستانی و مکارم شیرازی نگاشته شده است. این کتاب، حاصل تلاش انتشارات جلوه نور علوی، زیر نظر استاد محمدتقی فیاض بخش است.

آشنایی با «فقه» اصطلاحی و مسائل فقهی و احکام شرعی نیز، در جای خود از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ زیرا این علم با حلال و حرام‌های روزمره ما سروکار دارد و باید حکم هریک از افعال ما براساس اسلوب‌های تعیین‌شده مشخص شود و لذا بیشترین اهتمام علما و فقهای شیعه، در طول تاریخ، بدین مسئله بوده است. درنتیجه، آن مسائل و مباحثی که پیوند با این دو عرصه (اخلاق و فقه) ایجاد کرده باشد، اهمیت مضاعف و بسیار ویژه‌ای دارد. طبعا از جمله این مباحث، مسائل و احکام فقهی مربوط به گناهان و محرمات است.

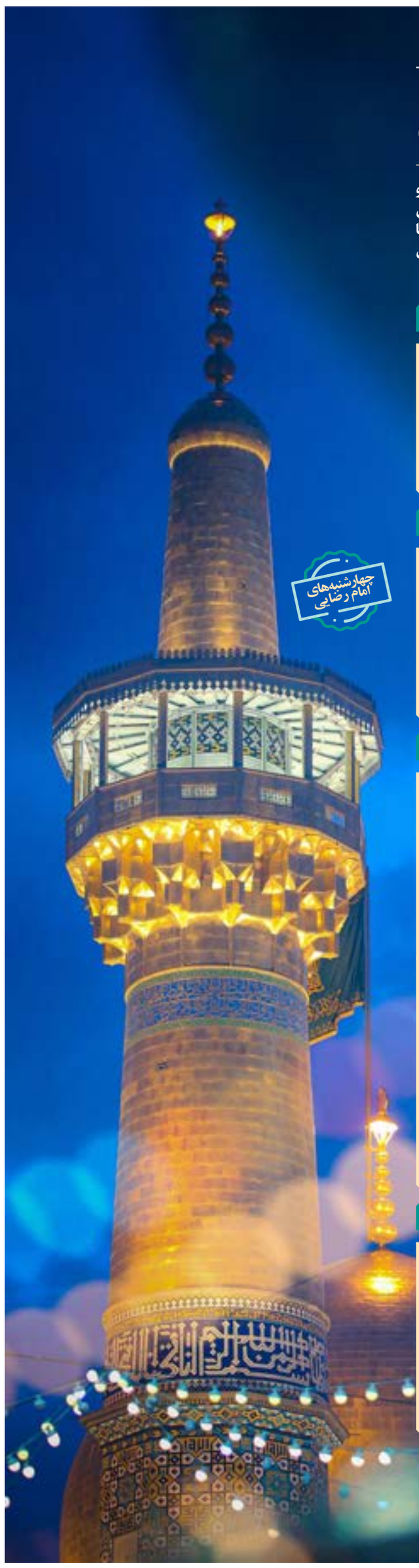
برای تدوین این مجموعه، با استعانت از روایات مربوط به گناهان و نیز کتب فقهی، فهرستی از گناهان مهیا شده است همچنین در تألیف این اثر تلاش بر این بوده است تمام اموری که حرام فقهی و محل بحث است، احصا و بررسی شود و هیچ چیزی که در شریعت مقدس، شرعا حرام محسوب می‌شود، از قلم نیفتد. از بزرگ‌ترین گناهان کبیره که در رأس آن‌ها شرک و کفر است، گرفته تا گناهان کوچک‌تر، بررسی شده است و با جست‌وجوهای گسترده و مراجعات متعدد به منابع، مسائل و استفتائات مربوط به این گناهان، استخراج و تنظیم و دسته‌بندی شده است. مجموع این گناهان در ۷۵ عنوان در این اثر آورده شده است. برخی از این عناوین، کاملا مشهور است و در ابواب کتب روایی و نیز فقهی اخلاقی با همین عنوان از آن‌ها یاد شده است؛ مثل غیبت، کذب (دروغ)، ربا، قطع رحم، نمامی (سخن چینی) و...؛ اما برخی دیگر با اینکه از نظر فقها مصادیق حرامی دارند، عنوان خاصی را برای آن در منابع مذکور نمی‌توان یافت؛ به‌دلیل اینکه می‌توان آن‌ها را ذیل یک موضوع مشخص قرار داد، عنوانی برای این مصادیق مشخص شده است؛ مثلا از نظر غالب فقهای عصر ما (لااقل سه مرجع تقلید معظمی که نظراتشان گردآوری شده)، هرکاری که موجب تضعیف نظام اسلامی شود یا مصداق جدی قانون‌شکنی در این نظام مقدس باشد، شرعا حرام است. این موارد با اینکه گناه هستند، نمی‌توان عنوان خاصی در ابواب روایی و حتی فقهی اخلاقی برایشان یافت. لذا عنوانی با این تعبیر برایشان مشخص شده است: «تضعیف نظام اسلامی و قانون‌شکنی». از ویژگی‌های این اثر این است که برخی موضوعات با وجود اینکه چند روایت از ائمه هدی(ع) درباره آن‌ها وارد شده، هیچ مطلب فقهی و حکم شرعی درباره‌شان پیدا نشده است، اما طبعا از مسائل مهم بوده‌اند که در قالب استفتایی به دفتر مراجع عظام ارسال شده و پاسخ به آن موارد در ذیل موضوع مدنظر آورده شده است.

اوصاف شیعه در کلام امام رضا(ع) در گفت‌وگو با پژوهشگر سیره اهل‌بیت(ع) بررسی شد

یاری امام با تولی و تبری

آمنه مستقیمی| اینکه ما خود را اسماً جزو گروه و جرگه‌ای بدانیم یا در عمل و رسما هم بتوانیم این را ثابت کنیم، دو مسئله جدای از یکدیگرند و صرف لفظ و اسم برای تعلق‌داشتن به جریان، فکر و اندیشه‌ای کفایت نمی‌کند؛ مثل شیعه. شیعه‌بودن تراز و خصایصی دارد که امام‌رضا(ع) در حدیثی کوتاه اما پرمعنا آن را بیان کرده‌اند. در گفت‌وگو با حجت‌الاسلام‌والمسلمین احمد زمانی، استاد حوزه، پژوهشگر سیره اهل‌بیت(ع) و نویسنده کتاب‌هایی همچون «فاطمه(س) چشمه جوشان هستی»، این حدیث رضوی را بررسی کرده‌ایم.

اوصاف شیعه در کلام امام رئوف(ع)

ازامام‌رضا(ع) نقل است که فرمودند: «شیعیان ما، کسانی‌اند که تسلیم شدگان فرمان ما و پذیرندگان سخن ما و مخالفان دشمنان ما هستند؛ بنابراین، کسی که چنین نباشد، از ما نیست»؛ محور این حدیث بیان ممیزات و اوصافی است که یک شیعه دارد و می‌تواند خود را با آن‌ها به دیگران معرفی کند. واژه «شیعه» یعنی پیرو و کسی که پشت‌سر اسوه و مقتدای خود حرکت و به خواسته‌های آن مقتدا عمل می‌کند و مطیع او به تمام معناست.

صرف لفظ شیعه مقدس نیست

تعبیر و لفظ شیعه چون به پیروان اطلاق می‌شود، حتی در جایی که از ظالمان پیروی شود و عده‌ای در پی چهره‌های غاصب بروند، باز هم شیعه خوانده می‌شوند؛ چنان که امام حسین(ع) در روز عاشورا و در آخرین لحظات حیات با برکت خود و در گودی قتلگاه، با آن همه جراحت، خطاب به لشکر عمر سعد و طرفداران یزید فرمودند: «ای شیعه ابی‌سفیان! آزاده باشید حتی اگر ایمان به قیامت و دین ندارید، به زن و بچه‌های من حمله نکنید».

شیعه واقعی از سرشت ائمه‌اند

واژه شیعه را در ذات نمی‌توان مقدس دانست. شیعه وقتی به جریان خدایی و ولایی اضافه می‌شود و رنگ و بوی خدایی می‌گیرد، تقدس می‌یابد؛ تا جایی که امام صادق(ع) می‌فرمایند: «این پیروان ما که دنباله رو ما هستند، چکیده وجودی ما هستند و ما و آن‌ها از یک نهاد و سرشت هستیم». امام‌رضا(ع) که معاصر با هارون و مأمون بودند و می‌دیدند آن حاکمان ظالم چطور مدعی جانشینی رسول خدا(ص) هستند، برای مشخص‌کردن راه و منش شیعه اصیل، این روایت را بیان و بر وجود سه ویژگی در شیعه تأکید کردند.

تولی و تبری، شرط شیعه‌گری

شیعیان بعد از قبول ولایت ائمه(ع)، باید گفتار و خط فکری آن‌ها را پذیرفته و به آن عمل کنند. ویژگی دیگر، مسئله تولی و تبری است؛ شیعیان واقعی از دشمنان اهل بیت(ع) تبری جسته و با عمل و سخن خود مقابل آن‌ها می‌ایستند و هرگز تسلیم نمی‌شوند، لذا در روایت است وقتی ابراهیم ساربان به حضرت موسی‌بن جعفر(ع) عرضه داشت من شترهایم را به دستگاه خلافت برای انجام حج کرایه می‌دهم و در پاسخ به سؤال امام عرضه داشت میل دارم آن‌ها زنده بمانند و شترها و کرایه‌ام را بدهند، حضرت فرمودند: کسی که راضی به حیات و حاکمیت ظلم است، با آن‌هاست! یعنی حتی به این اندازه همراهی با ظلم، ما را از دایره تشیع ناب خارج می‌کند.

شرط‌های پذیرش ولایت

امام‌رضا(ع) در این حدیث که مرحوم شیخ صدوق در کتاب «صفات‌الشیعه»، ج۱، ص۳ آورده، پذیرش ولایت را در دو چیز می‌دانند؛ یکی پیروی از ائمه(ع) و عمل به سیره آن‌ها و دیگری، برائت از دشمنان آن‌ها؛ پیروی‌کردن گاهی با گفتار است، اما در مقام عمل است که اهمیت بیشتری می‌یابد، مثل هزینه‌کردن و صرف مال برای تقویت شیعه و جریان ولایت.

مقوله‌ای تشکیک‌پذیر

شیعه و مدعی تشیع از مقوله‌های تشکیک‌پذیر است. شیعه می‌تواند در مراحل مختلف بر افراد اطلاق شود. برای مثال شیعه امیرالمؤمنین(ع)، امام حسن(ع) و امام حسین(ع) فراوان بودند، اما تنها چند نفر در کربلا همراه امام شدند؛ امثال سلیمان صردخزاعی که بعد از عاشورا سردسته توّابین شد، ادعای تشیع داشت، اما در بزنگاه کربلا، امام را تنها گذاشت.

فاطمه(س)، الگوی شیعه ناب

دایره دربرگیری شیعه شاید وسیع باشد، اما شیعه خالص کسی است که نگاه، فکر، قول و عملش به امام وابسته است؛ همان تعبیری که حضرت زهرای مرضیه(س) داشتند و فرمودند: «از کارهای من این است که با همه وجود به رفتار و کردار پیامبر(ص) توجه می‌کنم، هر کاری کنند انجام می‌دهم و از هر چه ایشان پرهیز کنند، من هم پرهیز می‌کنم»؛ بنابراین می‌بینیم زهرای مرضیه(س) در حج، انفاق، جهاد و دفاع از ولایت از همه جلوتر بودند.

شیعیان، پشتوانه قیام

شیعیان واقعی در پیشبرد و تحقق اهداف اهل بیت(ع) نقشی مهم ایفا می‌کنند. در این باره نقشه راه را امام صادق(ع) نشان ما داده‌اند. نقل است سهل‌بن حسن خراسانی از شیعیان خراسان (در مدینه یا نجف) به محضر امام صادق(ع) رسید و عرضه داشت چرا نشسته‌اید و قیام نمی‌کنید و این همه جنایت بنی‌امیه و بنی‌عباس را تحمل می‌کنید؟ حضرت فرمودند: «ما یارو یاور نداریم». وی عرضه داشت: ما ۱۰۰ هزار شمشیرزن و شیعه در خراسان داریم...

در همین حین هارون مکّی وارد شد و حضرت به وی فرمودند: در تنور روشن که شعله‌هایش اخگر بود وارد شود. هارون بدون سؤال و درنگ در تنور وارد شد! درِ تنور را گذاشتند و امام سخن خود را ادامه دادند... سهل متعجب شد! چون درِ تنور را برداشتند، دیدند هارون چهارزانو نشسته و آتش در او اثری نداشته، سپس امام صادق(ع) از سهل پرسیدند: چند نفر شیعه این چنینی بین شما هست؟ او سه مرتبه سوگند خورد: وا...! یک نفر را هم سراغ ندارم! امام صادق(ع) فرمودند: «اگر پنج شیعه مطیع کامل داشتیم، ما نمی‌نشستیم! ما به یاران خودمان آشناییم».

جلوتر از ولایت، حرکت نکنیم

شیعه با چنین روحیه‌ای و حرارت ایمان در تاریخ پیش آمده و توانسته است یک‌پنجم مسلمین دنیا را تشکیل دهد. اگر انقلاب اسلامی به پیروزی رسید، به‌دلیل شیعیانی بود که با امام خمینی(ره) همراه شدند و پشت‌سر ایشان آمدند و در روزهای سخت هشت سال جنگ ایستادگی کردند. امروز در سیاست هم ما باید مراقب موضع‌گیری‌هایمان باشیم و تند برخورد نکنیم، تعجیل نداشته باشیم، اجازه دهیم ولی‌امر تصمیمات لازم را بگیرد و ما جلوتر از ایشان نباشیم.

روشنا

پیامبر اکرم(ص): مَن عالَ یَتیماً حَتّی یَستَغنِیَ أوجَبَ ا... لَهُ بِذلکَ الجَنَّةَ
بحار الأنوار، ج ۴۲، ص ۲۴۸

پیامبر اکرم(ص): هر کسی یتیمی را سرپرستی کند تا بی‌نیاز شود، خداوند در برابر، بهشت را بر او واجب می‌کند.

شنیدنی

تو را به من راهی نیست

مروری بر توصیه‌های روایی برای در امان ماندن از آتش دوزخ

ریحانه عامل‌نیک| بیراه نیست اگر بگوییم آنچه از مسلمانی ما به نظر دیگران می‌آید و ما را از دید دیگر ادیان و الگوهای فکری متمایز می‌سازد، رفتارهایی است که نمود بیرونی دارند و در اجتماع دیده می‌شوند. حقوق اجتماعی که بخش زیادی از آن را حق‌الناس می‌توان خواند، در اعتقادات و توصیه‌های روایی دین اسلام بسیار مورد تأکید است. این باورها و دستورات نه‌تنها ما را از آتش دوزخ دور می‌کنند، بلکه دنیایی باسعادت و عدالت را برای ما می‌سازند. از اولین این آداب و رفتارها، خصومت نداشتن با دیگران و آزار ندادن آن‌هاست. حضرت علی(ع) آزار دادن دیگران را از عادات افراد شرور، پست و جاهل می‌دانند و می‌فرمایند: «عادت بدان، آزار کردن رفیقان است». همچنین در حدیثی معتبر از پیامبر خدا(ص) نقل شده است که فرمودند: «مسلمان کسی است که مردم از دست و زبان او در امان باشند». این تفسیر از مسلمانی که از امام باقر(ع) و امام صادق(ع) نیز نقل شده است، به‌روشنی نشان می‌دهد که رعایت حقوق مردم مسلمان و خودداری از آزردن آنان، نخستین شرط مسلمانی است و انتخاب نام «مسلمان» برای پیروان این آیین، به همین مناسبت است. این امر آشکار می‌کند که تا چه اندازه رنجش دیگران در دین ما نکوهیده است و دربرابر آن، خودداری از اندوهگین ساختن مردم، دارای پاداش بزرگی است. امام‌هادی(ع) در این‌باره فرمودند: «هنگامی که خداوند با موسی‌بن عمران(ع) سخن می‌گفت، موسی گفت: خدایا! پاداش کسی که از آزار مردم دست بدارد و با آن‌ها به نیکی رفتار کند، چیست؟ فرمود: در روز قیامت، آتش دوزخ به او ندا می‌دهد: تو را به من راهی نیست».

احکام

حکم مضاربه با سود بالا

پرسش: آیا مضاربه با سود بالا که توسط برخی افراد حقیقی یا حقوقی دریافت و سود آن به‌صورت ماهیانه پرداخت می‌شود، صحیح است؟

پاسخ: در پی استفتا از دفاتر مراجع عظام تقلید، پاسخ‌های زیر دریافت شده است:

آیت‌ا...العظمی خامنه‌ای:
در فرض سؤال اگر مبلغ را به عنوان انجام مضاربه در اختیار او قرار داده، شرطش آن است که تعیین سهم هر یک از صاحب سرمایه و عامل از سود به‌صورت یکی از کسرهای ثلث و ربع و نصف و... باشد؛ بنابراین با تعیین مبلغ معیّنی به عنوان سود ماهانه برای صاحب سرمایه، مضاربه صحیح نیست، بلکه، می‌توانند شرط کنند که صاحب سرمایه مقداری از سود را بعد از حصول آن، هر ماه به طور علی‌الحساب دریافت کند تا در پایان مدت عقد مضاربه آن را محاسبه کنند.

آیت‌ا...العظمی مکارم شیرازی:
چنانچه سود پرداختی از درآمد کار با سرمایه به دست آمده باشد، مانعی ندارد. در غیر این صورت جائز نیست.

آیت‌ا...العظمی صافی‌گلپایگانی:
طریقه صحیح این است که عمل مذکور به نحو مضاربه با رعایت شرایط آن انجام شود؛ به شرط اینکه دهنده پول با کسی که با آن پول کار می‌کند، قرار بگذارند که هر چه سود از این پول حاصل شد، به نحو کسر مشاع (نصف، ثلث یا ربع و...) یا به عبارت دیگر به نحو درصد بین آن‌ها تقسیم شود و درصد را تعیین کنند، مثل اینکه بگویند هرچه سود به دست آمد، ۴۰ درصد برای صاحب پول و ۶۰ درصد برای کسی که با آن کاسبی می‌کند یا درصد دیگری که بر آن توافق کنند و اما اینکه صاحب پول بگوید ماهی فلان مبلغ به من بده، کم باشد یا زیاد، باطل است. بلی اگر در ابتدا قرار مضاربه، به نحوی که گفته شد، واقع شود و بعد کسی که با پول کار می‌کند، به طور علی‌الحساب مبلغ معینی مثلا هر ماه به صاحب پول بدهد و در آخر کار (موقع تصفیه حساب) صاحب پول به طرف بگوید هرچه که در واقع، بر حسب قرارداد، سهم من از سود بوده، مصالحه کردم به آنچه تاکنون به من داده‌ای اشکال ندارد.